

یک رویکرد یادگیری انتقالی با شبکه عصبی کانولوشنال برای تشخیص افراد دارای ماسک از روی تصاویر

ابوالفضل یونسی^۱، دانشجو، رضا افروزیان^۲، استادیار، یوسف صیفاری^۳، استادیار

۱- دانشکده فنی و مهندسی میانه - دانشگاه تبریز - میانه - ایران - younesi.abolfazl@yahoo.com

۲- دانشکده فنی مهندسی میانه - دانشگاه تبریز - میانه - ایران - afrouzian@tabrizu.ac.ir

۳- دانشکده فنی و مهندسی - دانشگاه مراغه - مراغه - ایران - seyfari@maragheh.ac.ir

چکیده: با توجه به همه‌گیری ویروس کرونا (کووید-۱۹) و انتقال سریع آن در سرتاسر دنیا، جهان با یک بحران بزرگ روبرو شده است. برای جلوگیری از شیوع ویروس کرونا سازمان بهداشت جهانی (WHO) استفاده از ماسک و رعایت فاصله اجتماعی در مکان‌های عمومی و شلوغ را بهترین روش پیشگیرانه معرفی کرده است. این مقاله یک سیستم برای شناسایی افراد دارای ماسک پیشنهاد می‌کند که بر پایه یادگیری انتقالی و معماری Inception v3 است. روش پیشنهادی با استفاده از دو مجموعه داده SMFD (Simulated Mask Face Dataset) و (MaskedFace-Net) MFN آموزش می‌بیند و با تنظیم بهینه فرآیندها و طراحی دقیق بخش تماماً متصل سعی می‌کند دقت سیستم پیشنهادی را افزایش دهد. از مزایای سیستم پیشنهادی این است که می‌تواند علاوه بر صورت‌های دارای ماسک و بدون ماسک، حالت‌های استفاده غیر صحیح از ماسک را نیز تشخیص دهد. از این‌رو روش پیشنهادی تصاویر چهره ورودی را به سه دسته تقسیم‌بندی خواهد کرد. نتایج آزمایشی، دقت و کارایی بالای روش پیشنهادی را در موضوع فوق نشان می‌دهند؛ بطوری‌که این مدل در داده‌های آموزش به دقت 99.47% و در داده‌های آزمایشی به دقت 99.33% دست یافته است.

واژه‌های کلیدی: ماسک، کووید-۱۹، یادگیری انتقالی، شبکه عصبی کانولوشنال، معماری InceptionV3.

A transfer learning approach with convolutional neural network for Face Mask Detection

Abolfazl Younesi, Student¹, Reza Afrouzian, Assistant Professor², Yousef Seyfari³, Assistant Professor³

1- Miyaneh Faculty of Engineering, University of Tabriz, Miyaneh, Iran, Email: younesi.abolfazl@yahoo.com

2- Miyaneh Faculty of Engineering, University of Tabriz, Miyaneh, Iran, Email: afrouzian@tabrizu.ac.ir

3- Faculty of Engineering, University of Maragheh, Maragheh, Iran, Email: seyfari@maragheh.ac.ir

Abstract: Due to the epidemic of the coronavirus (Covid-19) and its rapid spread around the world, the world has faced a huge crisis. To prevent the spread of the coronavirus, the World Health Organization (WHO) has introduced the use of masks and keeping social distance as the best preventive method. So, developing an automatic monitoring system for detection of facemask in some crowded places is essential. To do this, we propose a mask recognition system based on transfer learning and Inception v3 architecture. In the proposed method, two datasets are used simultaneously for training including: Simulated Mask Face Dataset (SMFD) and MaskedFace-Net (MFN). This paper tries to increase the accuracy of the proposed system by optimally setting hyper-parameters and accurately designing the fully connected layers. The main advantage of the proposed method is that in addition to masked and unmasked face, it can also detect cases of incorrect use of mask. Therefore, the proposed method classifies the input face images into three categories. Experimental results show the high accuracy and efficiency of the proposed method; so that, this method has achieved to accuracy of 99.47% and 99.33% in training and test data respectively.

Keywords: Mask, Covid-19, Transfer Learning, convolutional neural network, Inception v3.

تاریخ ارسال مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۲۴

تاریخ اصلاح مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۲۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۲۰

نام نویسنده مسئول: رضا افروزیان

نشانی نویسنده مسئول: ایران - میانه - جاده ترک - دانشگاه تبریز - دانشکده فنی مهندسی میانه

۱- مقدمه

قبل از شیوع ویروس کرونا (کووید-۱۹) عده کمی از مردم در جهت حفظ سلامت خود در برابر آلودگی هوا از ماسک استفاده می کردند. بعد از همه گیری کووید-۱۹ روند استفاده از ماسک برای جلوگیری از شیوع کووید-۱۹ در سرتاسر جهان افزایش یافت. مطالعات نشان می دهد که استفاده از ماسک تأثیر بسزایی در کاهش روند انتقال کووید-۱۹ دارد.

به همین دلیل سازمان بهداشت جهانی (WHO) پیشنهاد می کند افرادی که در مکان های عمومی قرار می گیرند از ماسک صورت استفاده کنند [۱۹]. مطابق گزارشات WHO تا روز ۲ مهر ۱۴۰۰ حدود ۲۳۰ میلیون انسان مبتلا به ویروس کووید-۱۹ شناسایی شده اند و توصیه سازمان جهانی بهداشت برای جلوگیری از افزایش تعداد مبتلایان به کرونا، واکسینه شدن، استفاده از ماسک و حفظ فاصله اجتماعی است. بالاین وجود، استفاده کم افراد از ماسک (مخصوصاً در برخی از مکان های عمومی) منجر به کاهش رعایت پروتکل های بهداشتی می شود. به همین دلیل در برخی از مکان های عمومی بهتر است نظارت کافی بر استفاده از ماسک صورت پذیرد. در همین راستا، به دلیل سخت و هزینه بر بودن نظارت انسانی در استفاده صحیح از ماسک، می توان با استفاده از تکنیک های هوش مصنوعی، سیستمی را در حوزه بینایی ماشین طراحی کرد. سیستم فوق می تواند افراد دارای ماسک را از افراد بدون ماسک و یا حتی افرادی که به فرم صحیح از ماسک استفاده نکرده اند، تشخیص دهد.

در نتیجه تمامی موارد بالا باعث شده است که دولت ها شروع به اعمال جریمه برای افرادی که ماسک نزنند تا از شدت انتقال ویروس بکاهند. رشد چشمگیر یادگیری عمیق در سال های اخیر باعث شده است که در پژوهش و صنعت در همه زمینه ها از یادگیری عمیق استفاده گردد. یکی از مهم ترین زمینه هایی که از یادگیری عمیق استفاده می شود، پردازش تصویر و تشخیص اشیا است [۲۷،۲۶]. با کمک یادگیری عمیق، موضوعاتی مثل تشخیص اشیا، کلاس بندی و تقسیم بندی تصاویر با دقت بسیار زیادی در حال انجام است. باتوجه به اینکه نظارت و شناسایی افراد دارای ماسک در حوزه بینایی ماشین و کلاس بندی است، می توان از یادگیری عمیق و مزایای آن در این حوزه نیز بهره برد. به همین منظور، در این مقاله از تکنیک یادگیری عمیق برای شناسایی و کلاس بندی افراد ماسک زده در فضاهای عمومی استفاده می شود. هدف اصلی این مقاله ارائه سیستمی مبتنی بر یادگیری عمیق برای شناسایی افراد دارای ماسک است تا بدین وسیله بتوان یک سیستم اتوماتیک بدین منظور طراحی کرد.

نوآوری های اصلی این مقاله به شرح ذیل است:

- بررسی طراحی های مختلف برای بخش دسته بندی شبکه و ارائه معماری بهینه برای آن همراه با شبکه Inception v3 که به منظور استخراج ویژگی مورد استفاده قرار می گیرد.
- به کارگیری هم زمان پایگاه داده های Masked Face-Net (MFN) با Simulated Mask Face Dataset (SMFD) برای آموزش و ارزیابی

شبکه پیشنهادی و دسته بندی تصاویر چهره به سه کلاس دارای ماسک، بدون ماسک و فرم ناصحیح.

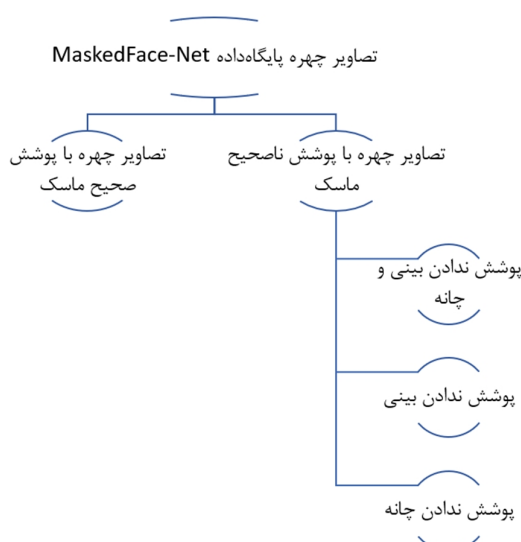
روش پیشنهادی در این مقاله به گونه ای طراحی شده است که بتواند افراد دارای ماسک را از افرادی که ماسک نزنند و یا حتی ماسک را به گونه درست بر صورت خود قرار ندادند، تشخیص دهد. این روش بر پایه یادگیری انتقالی و معماری Inception v3 توانسته این کار را در کمترین زمان ممکن و با بیشترین دقت انجام دهد.

بخش بندی ادامه مقاله به این صورت خواهد بود: در بخش دوم مقالات موجود در حوزه تشخیص افراد دارای ماسک مورد بررسی قرار می گیرد. بخش سوم ابتدا به توضیح دقیق در مورد پایگاه داده های مورد استفاده در مقاله می پردازد و سپس روش پیشنهادی با جزئیات مورد بررسی قرار می گیرد. در بخش چهارم نیز نتایج آزمایشی ارائه می شود و در نهایت، بخش آخر شامل نتیجه گیری و ارائه پیشنهاداتی برای کارهای آینده خواهد بود.

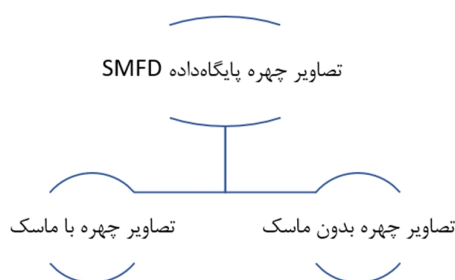
۲- مروری بر کارهای قبلی

یکی از کاربردهای مهم بینایی ماشین که در حال پیشرفت روزافزون است حوزه دسته بندی و تشخیص اشیا می باشد. به علت شیوع ویروس کرونا (کووید-۱۹) در سال های اخیر، محققان و تحلیلگران زیادی علاقه مند به استفاده از الگوریتم های بینایی ماشین در این حوزه شده اند و سعی شده است با استفاده از فناوری های تشخیص چهره و دسته بندی اشیا، الگوریتم هایی را ارائه دهند که به شناسایی افرادی دارای ماسک بپردازند [۴، ۶ و ۱۰]. به دلیل اینکه از شروع بیماری مربوط به همه گیری ویروس کرونا حدوداً یک سال و چندین ماه می گذرد، از این رو مقالات ارائه شده در این حوزه زیاد نیستند و فقط محدود به چند مقاله و کار تحقیقاتی است که در ماه های اخیر منتشر شده اند. در این بخش تعدادی از کارهای پیشین مرتبط به طور خلاصه مرور می شود.

جیانگ و همکاران در سال ۲۰۲۰ [۱۳] یک آشکارساز یک مرحله ای کارآمد به نام RetinaFaceMask را با استفاده از یک چارچوب مدل هرمی برای شناسایی ماسک صورت ارائه نمودند. این مدل برای اینکه عملکرد بهتری را ارائه دهد از مکانیزم توجه ویژگی حذف شی برای بیشتر شدن دقت استفاده می کند. دقت روش پیشنهادی ۹۳٪ می باشد و همچنین از نقاط قوت این مقاله می توان به پیاده سازی این مدل بر روی تلفن همراه اشاره کرد که از مدل از پیش آموزش دیده و کم حجم MobileNet استفاده می کند. در سال ۲۰۲۱ پرتی ناگارت و همکاران [۱۲] با استفاده از آشکارساز SSDMNv2 و MobileNetV2 یک سیستم تشخیص ماسک به نام SSDMNv2 با میانگین دقت ۹۳٪ ارائه نمودند. محمد لویی و همکاران در سال ۲۰۲۱ از ResNet-50 برای آموزش سیستم و از ماشین بردار پشتیبان جهت تشخیص چهره افرادی که از ماسک استفاده می کنند بهره بردند. آن ها در مجموعه داده چهره های واقعی دارای ماسک (RMFD) و مجموعه داده شبیه سازی

شکل (۱) ساختار مجموعه داده Masked Face-Net

شکل (۲) ساختار مجموعه داده SMFD

۳- روش پیشنهادی

در این مقاله برای دسته‌بندی چهره افراد، یک مدل بر مبنای یادگیری انتقالی عمیق پیشنهاد شده است. در ادامه به بررسی جزئیات معماری مدل پیشنهادی و دیگر بخش‌های مدل خواهیم پرداخت.

۳-۱- مجموعه داده

مجموعه داده‌های استفاده شده در این مقاله شامل دو مجموعه داده MFN و SMFD است [۱،۳]. مجموعه داده MFN یک مجموعه داده مصنوعی است که دارای ۱۳۷۰۱۶ تصویر می‌باشد. تصاویر این مجموعه داده به دودسته تقسیم می‌گردد: (۱) افرادی که به صورت صحیح ماسک زده‌اند (CMFD) و (۲) افرادی که به طور نادرست از ماسک استفاده کرده‌اند (IMFD).

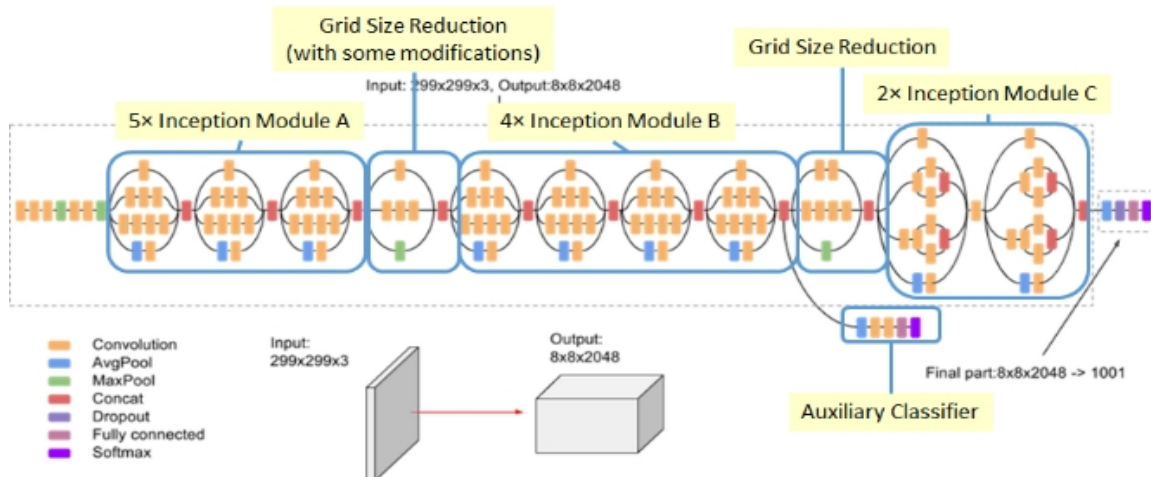
دسته دوم خود به سه زیر دسته تقسیم می‌شوند که عبارت‌اند از: (۱) چانه بدون پوشش، (۲) بینی بدون پوشش و (۳) بینی و دهان بدون پوشش. باتوجه به در نظرگیری حالات مختلف استفاده غیر صحیح از ماسک، مجموعه داده شامل جزئیات بیشتری برای آموزش و تشخیص

شده افرادی که ماسک زده‌اند (SMFD) به ترتیب به دقت ۹۹٪/۶۴ و ۹۹٪/۴۹ دست یافتند [۱۱].

در همین سال فوزیه ایرم ای اوکور و همکارانش [۱۵] از مجموعه داده آزمایشگاه‌های سیستم تشخیص ماسک صورت بدون محدودیت ISL-UMFD استفاده کردند و با سه معماری مدل ResNet-50، Inception v3 و MobileNetV2 به ترتیب به دقت‌های ۹۵٪/۶۳، ۹۸٪/۲۰ و ۹۷٪/۹۱ دست یافتند. در سال ۲۰۲۱ محمد لویی و همکارانش [۴] در مقاله دیگری مجموعه داده Kaggle-medical mask را که از ترکیب دو مجموعه داده عمومی Medical Masks Dataset (MMD) و Face Mask Dataset (FMD) است، استفاده کردند که با معماری ResNet-50 به عنوان مدل از پیش آموزش دیده و از YOLOv2 برای تشخیص ماسک استفاده نمودند و به دقت متوسط ۸۱٪ دست یافته‌اند. میلیتنت و همکاران در سال ۲۰۲۰ با استفاده از معماری VGG16 توانستند به دقت ۹۶٪ در تشخیص ماسک دست یابند [۲]. این مقاله بر روی بردهای رزبری پای پیاده‌سازی شده است.

صابر اجاز و همکارش نیز در سال ۲۰۱۹ با استفاده از معماری از پیش آموزش دیده Face-net، برای استخراج ویژگی، هشت حالت متفاوت را بر روی سه مجموعه داده مختلف Mask Face Dataset، AR و IIIT v1 بررسی نموده و به ترتیب در بهترین حالت و حالت متوسط به دقت ۹۸٪/۸ و ۸۲٪/۴ دست یافتند [۱۶]. آنها از ماشین بردار پشتیبان (SVM) برای طبقه‌بندی تصاویر استفاده کردند. رویکردی که آنها داشتند یک رویکرد دو مرحله‌ای بوده است. ابتدا تشخیص ماسک را با MTCNN انجام داده‌اند و سپس تشخیص چهره را در مرحله دوم انجام داده‌اند.

باتوجه به موارد فوق به این نتیجه می‌رسیم که معماری‌های مختلف و نحوه تنظیم فرآیندهای آن‌ها بر روی یک مجموعه داده می‌تواند تفاوت‌های قابل توجهی را در دقت سیستم‌ها ایجاد کند. معماری Inception v3 توانسته است در مصالحه^۲ بین تعداد پارامترها و دقت تشخیص به یک توازن نسبتاً خوبی دست پیدا کند. از این رو، روش پیشنهادی در این مقاله نیز از معماری Inception v3 برای استخراج ویژگی استفاده می‌کند. از طرفی، اکثر روش‌های مربوط به مقالات قبلی تنها خروجی دو کلاس (چهره دارای ماسک و بدون ماسک) داشته‌اند که در کاربردهای عملی، علاوه بر دو کلاس فوق، نیاز است که سیستم همچنین توانایی تشخیص چهره‌هایی را داشته باشد که ماسک را به فرم ناصحیح استفاده می‌کنند. از این رو در این مقاله سعی شده است که به این موضوع توجه ویژه‌ای گردد و لایه‌های تماماً متصل قرار گرفته در خروجی شبکه Inception v3 به نوعی طراحی گردند تا روش پیشنهادی توان دسته‌بندی تصاویر ورودی به سه کلاس فوق، را داشته باشد. همچنین این مقاله بر اساس پایگاه داده‌های در دسترس، به منظور آموزش درست و دقیق، از ترکیب دو مجموعه داده MFN و SMFD استفاده می‌کند.

شکل ۳) معماری مدل از پیش آموزش دیده Inception v3 [۲۲، ۱۸]

اولین بار در سال ۲۰۲۱ معرفی شد. لایه های آن ترکیبی از لایه کانولوشن 1×1 ، 3×3 ، 5×5 و 7×7 است که بانک های فیلتر خروجی آنها در یک واحد به هم متصل شده اند. لایه کانولوشن 7×7 به شبکه Inception V3 اضافه شده است و می تواند ویژگی ها را در چند سطح استخراج کند. به عبارتی یک استخراج کننده ویژگی چندسطحی است [۲۱، ۲۲]. مدل از پیش آموزش دیده Inception V3 تعداد پارامترهای کمتر، دقت بالاتر (در پایگاه داده اعتبار سنجی ImageNet) و حجم کمتری در مقایسه با مدل های VGG16، VGG19 و Resnet50V2 دارد و همچنین در مقایسه با مدل های MobileNetV2 و DenseNet (در پایگاه داده اعتبار سنجی ImageNet) دقت بالاتری دارد [۲۴].

برای پیاده سازی روش فوق از کتابخانه Keras و TensorFlow استفاده شده است. یکی از چالش های این مسئله وجود تصاویر با اندازه های مختلف است که برای حل آن اندازه تمامی تصاویر ورودی به 299×299 تغییر می یابد که ساینز پیش فرض معماری Inception v3 است [۲۵]. حجم تصاویر استفاده شده از کل مجموعه داده ها به منظور آموزش، اعتبارسنجی^۵ و تست به ترتیب ۷۰٪، ۱۵٪ و ۱۵٪ در نظر گرفته شده است. همچنین در حین آموزش شبکه، تکنیک افزایش داده برای جلوگیری از بیش برآزش مورد استفاده قرار می گیرد.

در روش پیشنهادی، همانطور که توضیح داده شد، از شبکه پیش آموزش دیده Inception v3 برای استخراج ویژگی استفاده می شود. سپس خروجی شبکه فوق به عنوان ورودی به لایه ادغام متوسط^۱ داده می شود اساساً هدف، کاهش اندازه داده ها است و سپس خروجی با استفاده از لایه مسطح^۶ به یک بردار یک بعدی تبدیل می گردد. بردار فوق وارد لایه های مخفی می شود که بخشی از شبکه عصبی تماماً متصل جهت دسته بندی داده های ورودی است. لایه حذف تصادفی^۸ نیز به منظور جلوگیری از بیش برآزش مورد استفاده قرار می گیرد. در آخر، خروجی لایه فوق به لایه بیشینه هموار^۹ جهت دسته بندی تحویل داده می شود.

است. در شکل ۱ ساختار دسته های مجموعه داده MFN مشاهده می شود. مجموعه داده SMFD نیز دارای ۱۵۷۰ تصویر در دو بخش افرادی که ماسک دارند و افرادی که ماسک ندارند می باشد که ساختار آن در شکل ۲ مشاهده می شود.

به دلیل اینکه هدف مقاله دسته بندی تصاویر چهره ورودی به سه کلاس دارای ماسک، بدون ماسک و فرم ناصحیح است، از این رو از تصاویر هر دو پایگاه داده به طور همزمان برای آموزش، اعتبارسنجی و تست استفاده شده است.

برای دسته بندی تصاویر ورودی، ابتدا تصویر وارد یک سیستم آشکارسازی چهره می شود تا بخش ناحیه صورت را در تصویر شناسایی کند. بدین منظور از روش viola jones جهت آشکارسازی ناحیه صورت در تصویر استفاده شده است [۲۰]. سپس ناحیه چهره به عنوان ورودی به شبکه پیشنهادی داده می شود تا بعد از انجام پردازش های لازم آن را به سه دسته دارای ماسک، بدون ماسک و استفاده ناصحیح از ماسک طبقه بندی کند که به ترتیب با کادر مستطیلی رنگ سبز، قرمز و نارنجی در ناحیه صورت از تصویر مشخص می شوند.

۳-۲- معماری شبکه

همانطور که قبلاً نیز بحث شد، برای استخراج ویژگی در شبکه پیشنهادی از معماری Inception v3 استفاده شده است. همچنین روش پیشنهادی سعی در یک طراحی مناسب در بخش دسته بندی با استفاده از لایه های تماماً متصل^۴ است تا عمل دسته بندی به سه کلاس مذکور را با دقت بالایی انجام دهد. در شکل ۳ معماری Inception v3 و در شکل ۴ بلوک دیگرام ساختار پیشنهادی ارائه شده است.

مدل Inception یک شبکه عصبی کانولوشن است که معمولاً برای کاربردهای از نوع دسته بندی اشیاء مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین به عنوان GoogLeNet نیز شناخته می شود. شبکه مذکور از مجموعه داده های ImageNet برای فرآیند آموزش استفاده می کند و

اولیه، بخش مهمی از یک آموزش موفق را تشکیل می‌دهد. از این‌رو، در این روش فرایند یادگیری از ابتدا و با وزن‌های تصادفی شروع نمی‌شود بلکه با آغاز از الگوهای یادگرفته از حل یک مسئله متفاوت آغاز می‌شود و امکان ایجاد یک مدل صحیح را فراهم می‌آورد [۸،۹].

برای این‌کار ابتدا وزن‌ها و پارامترهای مربوط به شبکه آموزش دیده پایه Inception V3 منجمد^{۱۹} می‌شوند و فرایند آموزش و بروزرسانی وزن‌ها تنها برای لایه‌های تماماً متصل بخش دسته‌بند اعمال می‌شود. بعد از آموزش لایه‌های تماماً متصل، وزن‌ها و پارامترهای مربوط به لایه‌های آخر شبکه پایه Inception v3 از حالت انجماد خارج شده و فرایند آموزش دوباره ادامه می‌یابد. بدین طریق، وزن‌های لایه‌های آخر شبکه پایه بر مبنای مسئله مورد نظر که در این مقاله تشخیص ماسک است، به‌طور دقیق تنظیم^{۲۰} می‌شود. از این‌رو، چالش‌هایی همچون

شکل ۴) معماری شبکه مدل پیشنهادی

وزن‌های از پیش آموزش‌دیده معماری Inception V3 بر اساس پایگاه‌داده ImageNet می‌باشد. برای آموزش شبکه از تابع بهینه‌ساز ADAM استفاده شده و از ۶۰ دوره تناوب^{۲۱} برای برازش^{۲۲} استفاده شده است. تابع خطا استفاده شده در روش فوق آنتروپی متقاطع طبقه‌ای^{۲۳} بوده و از معیار دقت برای ارزیابی سیستم استفاده شده است.

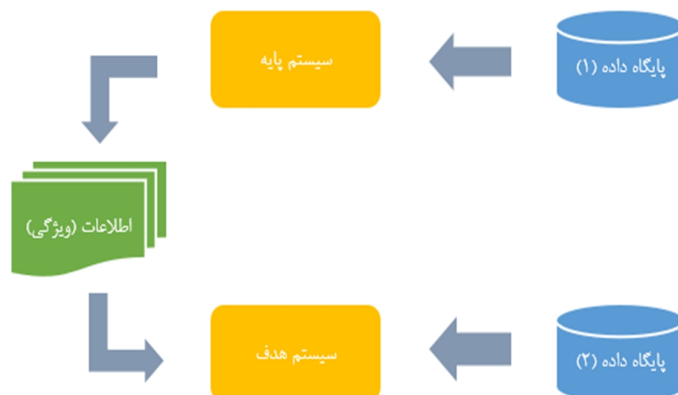
۳-۳- افزایش تصویر

افزایش داده^{۲۴} یکی از تکنیک‌هایی است که می‌توان برای جلوگیری از بیش‌برازش^{۲۵} استفاده کرد. به‌طور کلی می‌توان گفت که روش افزایش داده، یک سری داده جدید به‌صورت مصنوعی بر پایه مجموعه‌داده اصلی ایجاد می‌کند که باعث بهبود دقت و کاهش خطا می‌گردد [۷]. همچنین برای ایجاد یک مدل یادگیری عمیق دقیق، مدل باید به‌خوبی آموزش ببیند و به همین منظور باید تا حد ممکن دارای خطای اعتبارسنجی پایینی باشد. تقویت مجموعه‌داده به ما کمک می‌کند تا مجموعه‌داده جامع‌تری داشته باشیم [۵].

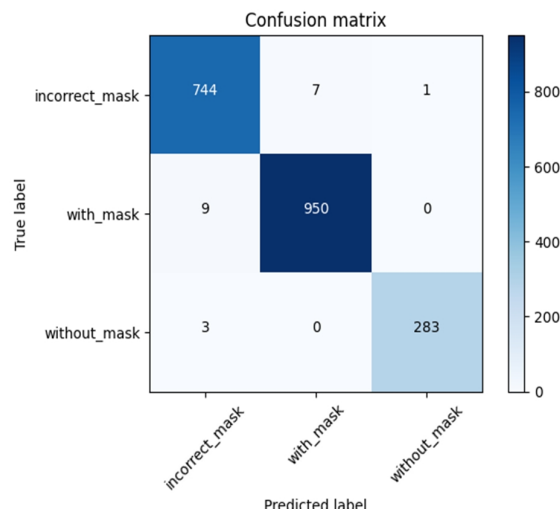
برای دستیابی به هدف فوق، با ایجاد یکسری تغییرات روی تصاویر مجموعه‌داده، از جمله انجام چرخش^{۲۶}، بزرگ‌نمایی^{۲۷}، تغییر در رنگ و شیف^{۲۸} به بالا یا پایین، تصاویر جدیدی تولید شده و اندازه مجموعه‌داده افزایش یافته است [۶].

۳-۴- یادگیری انتقالی

یادگیری انتقالی^{۲۹} به این معنی است که می‌توان از ویژگی‌ها و وزن‌های مدل آموزش دیده برای آموزش دادن یک مدل جدید استفاده کرد [۱۷،۱۰]. با یادگیری انتقالی، اساساً سعی می‌کنیم از آموخته‌های خود در یک شبکه آموزش دیده برای یادگیری شبکه جدید استفاده کنیم. در این حالت اطلاعات وزن‌های شبکه قبلی به عنوان پارامترهای اولیه به شبکه فعلی انتقال داده می‌شوند. به عبارت دیگر، این روش اجازه می‌دهد که از توزیع‌های متفاوت برای آموزش و آزمایش استفاده شود و از آنجایی که شبکه عصبی کانولوشنی ویژگی‌های مهم یک تصویر را استخراج می‌کند، استفاده از یک مجموعه داده مناسب برای آموزش

شکل ۵) ساختار یادگیری انتقالی با استفاده از اطلاعات مربوط به سیستم پایه و به‌کارگیری آن‌ها در سیستم هدف، دیگر نیازی به آموزش سیستم هدف از ابتدا نخواهد بود.

شکل ۶) ماتریس سردرگمی با ۱۲۸ نرون در هر دو لایه مخفی

جدول ۱) گزارش طبقه‌بندی با ۱۲۸ نرون در هر دو لایه مخفی

	Precision	Recall	F1-score
Incorrect_mask	98.9	98.5	98.7
With_mask	99.3	99.3	99.1
Without_mask	99.8	99.5	99.1
Accuracy			99.4
Macro_avg	98.9	98.7	98.9
Weighted_avg	98.7	98.8	98.7

جدول ۲ مقایسه بین نتایج به‌دست‌آمده برای هفت حالت مختلف

را مورد بررسی قرار می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود بهترین نتایج در حالتی حاصل شده است که بخش دسته‌بند دارای دو لایه مخفی با ۱۲۸ نرون در هر لایه باشد (نتایج دقیق‌تر برای حالت مذکور در جدول ۱ نشان‌داده شده است). شکل ۷ نمودار دقت و میزان خطا را برای حالت فوق نشان می‌دهد. تعداد دوره تناوب برای آموزش شبکه، در حالتی که وزن‌های معماری Inception v3 منجمد هستند، برابر با ۴۰ در نظر گرفته شده و سپس به مدت ۲۰ بار در حالت غیرمنجمد برای لایه‌های آخر معماری Inception v3 تکرار می‌شود. در شکل ۶ نیز ماتریس سردرگمی^{۲۲} به‌صورت گرافیکی نشان‌داده شده است.

ماتریس فوق اطلاعات دقیق‌تری را در مورد عملکرد سیستم پیشنهادی و خطاهای رخ‌داده نشان می‌دهد. همان‌طور که در شکل ۶ نشان‌داده شده است، بیشترین خطای دسته‌بندی مابین کلاس دارای ماسک و کلاس فرم ناصحیح است. دقت و توانایی سیستم پیشنهادی برای تشخیص افراد دارای ماسک ۹۹/۳ درصد، بدون ماسک ۹۹/۸ درصد و فرم ناصحیح ۹۸/۹ درصد می‌باشد.

در جدول ۳ نیز مقایسه روش پیشنهادی با دیگر کارهای ارائه شده در این حوزه نمایش داده می‌شود. البته به دلیل اینکه کارهای مختلف از یک پایگاه‌داده یکسان برای آموزش و ارزیابی شبکه استفاده نمی‌کنند، شاید انجام مقایسه، کار منصفانه‌ای نباشد. با این‌وجود، برخی از کارها با اینکه (به‌جز روش معرفی شده در [۱۵]) تصاویر ورودی را به‌جای سه دسته، به دو دسته کاملاً مجزا شامل ماسک و بدون ماسک

تعداد داده‌های محدود پایگاه داده و زمان مورد نیاز برای فاز آموزش را می‌توان با استفاده از تکنیک یادگیری انتقالی مدیریت کرد [۲۳].

در شکل ۵ ساختار یادگیری انتقالی نمایش داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود آموزش‌های انجام یافته بر روی سیستم پایه (از طریق پایگاه داده اول) به سیستم هدف منتقل شده و سیستم هدف فرایند آموزش را از ابتدا شروع نمی‌کند؛ بلکه با استفاده از اطلاعات پایگاه داده ۲، اطلاعات دریافتی را برای هدف خاصی به‌روزرسانی می‌نماید.

۴- نتایج روش پیشنهادی

برای ارزیابی مدل پیشنهادی از یک سیستم مجهز به واحد پردازنده مرکزی Core i7-8850U (CPU) با رم ۱۶ گیگابایت و کارت گرافیکی Nvidia GeForce MX150 با حافظه گرافیکی چهار گیگابایت استفاده شده است.

معیارهای مختلفی برای ارزیابی عملکرد روش پیشنهادی وجود دارد؛ مانند معیار دقت که مقدار آن برابر با تعداد مواردی است که سیستم به‌درستی پیش‌بینی کرده است و معمولاً این معیار برای مقایسه بین مدل‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این مقاله علاوه بر معیار دقت از معیارهای یادآوری^{۲۱}، دقت و میانگین هارمونیک یادآوری و دقت (f1-score) استفاده شده است. معیارهای ارزیابی استفاده شده توسط روابط زیر بیان می‌گردد:

$$Accuracy = \frac{TP + TN}{(TP + FP) + (TN + FN)} \quad (۱)$$

$$Recall = \frac{TP}{(TP + FN)} \quad (۲)$$

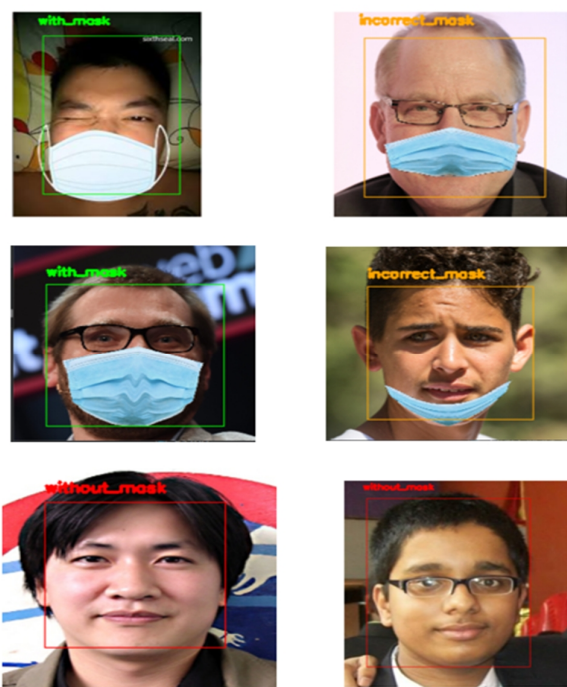
$$Precision = \frac{TP}{(TP + FP)} \quad (۳)$$

$$F1Score = 2 * \frac{Precision * Recall}{(Precision + Recall)} \quad (۴)$$

در این مقاله برای رسیدن به پاسخ‌های مطلوب، طراحی‌های مختلفی برای بخش دسته‌بند که شامل لایه‌های تماماً متصل هستند، صورت‌گرفته است که نتایج روش پیشنهادی در ۷ حالت زیر مورد بررسی قرار می‌گیرید:

- ۳۲ نرون در یک‌لایه مخفی
- ۳۲ نرون در هر لایه مخفی (دارای دولایه مخفی)
- ۶۴ نرون در یک‌لایه مخفی
- ۶۴ نرون در هر لایه مخفی (دارای دولایه مخفی)
- ۱۲۸ نرون در یک‌لایه مخفی
- ۱۲۸ نرون در هر لایه مخفی (دارای دولایه مخفی)
- ۱۲۸ نرون در هر لایه مخفی (دارای سه‌لایه مخفی)

شکل ۸) نمونه‌هایی از خروجی مدل پیشنهادی برای سه دسته مختلف

الگوریتم ارائه شده در [۳] برای تشخیص افراد دارای ماسک، همچون روش پیشنهادی این مقاله، از یادگیری انتقالی بر مبنای معماری پایه Inception v3 استفاده می‌کند. با این حال هر دو روش دارای تفاوت‌هایی هستند. اول اینکه روش پیشنهادی، همانطور که توضیح داده شد، چهره افراد را به سه دسته دسته‌بندی می‌کند در صورتی که خروجی مقاله مذکور تنها دارای دو دسته ماسک و بدون ماسک است.

روش پیشنهادی برای رسیدن به هدف فوق، در فرایند آموزش، علاوه بر پایگاه داده SMFD (پایگاه داده به کاررفته در [۳])، از پایگاه داده دیگری بنام MFN نیز استفاده می‌نماید (پایگاه داده فوق همان طور که قبلاً توضیح داده شد تصاویر چهره‌هایی که به فرم ناصحیح از ماسک استفاده می‌نمایند را نیز شامل می‌شود).

الف

ب

شکل ۷) الف) میزان تغییرات دقت با ۱۲۸ نرون در هر دو لایه مخفی
ب) میزان تغییرات خطا با ۱۲۸ نرون در هر دو لایه مخفی

طبقه‌بندی می‌کند (که دارای چالش کمتری است)، دقتی نسبتاً برابر با روش پیشنهادی دارند. با بررسی تصاویر پایگاه داده می‌توان دریافت که شباهت زیادی مابین کلاس استفاده غیرصحیح و دسته ماسک وجود دارد و زمانی که دسته‌بندی به سه کلاس انجام می‌شود، دقت سیستم علی‌رغم افزایش قابلیت آن، احتمالاً کاهش پیدا خواهد کرد.

جدول ۲) عملکرد روش پیشنهادی در حالت‌های مختلفی که برای بخش دسته‌بند شبکه در نظر گرفته شده است.

Neuron#	Train accuracy	Val accuracy	Train loss	Val loss	Image size	Layer	Epoch
۳۲	98.8%	98.6%	2.2%	2.4%	299×299	1	60
۳۳	99.0%	98.9%	2.2%	1.4%	299×299	2	60
۶۴	99.1%	98.9%	2.3%	3.8%	299×299	1	60
۶۴	99.3%	99.1%	1.2%	2.4%	299×299	2	60
۱۲۸	99.3%	98.8%	1.2%	3.6%	299×299	1	60
۱۲۸	99.47%	99.2%	1.4%	2.5%	299×299	2	60
۱۲۸	99.5%	98.7%	1.3%	2.3%	299×299	3	60

جدول ۳) مقایسه کارهای مختلف ارائه شده برای تشخیص ماسک با روش ارائه شده در این مقاله (نتایج عددی مربوط به دقت ارائه شده برگرفته از مقالات مربوطه است)

	Accuracy	Architecture	Dataset	Year
[12]	93%	MobilenetV2	Kaggle-medical mask	2021
[11]	99.63%	ResNet-50	RMFD	2021
[11]	99.49%	ResNet-50	SMFD	2021
[15]	95.63%	ResNet-50	ISL-UMFD	2021
[15]	98.20%	MobilenetV2	ISL-UMFD	2021
[15]	97.91%	InceptionV3	ISL-UMFD	2021
[4]	81%	ResNet-50	Kaggle-medical mask	2021
[2]	96%	VGG16	-----	2020
[16]	98%	Face net	IIIT version 1	2019
[3]	99.9%	Inception v3	SMFD	2020
Proposed model	99.33%	Inception v3	MFN, SMFD	2021

2020 11th IEEE Control and System Graduate Research Colloquium (ICSGRC), pp. 106-110. IEEE, 2020

- [3] G. J. Chowdary, N. S. Pun, S. K. Sonbhadra, and S. Agarwal, "Face mask detection using transfer learning of InceptionV3," International Conference on Big Data Analytics, pp. 81-90 Springer, Cham, 2020.
- [4] M. Loey, G. Manogaran, M. Hamed, N. Taha, N. Eldeen, and M. Khalifa, "Fighting Against COVID-19: A Novel Deep Learning Model Based on YOLOv2 with ResNet-50 for Medical Face Mask Detection" Sustainable cities and society, vol.65, 2021
- [5] C. Shorten and T. M. Khoshgoftaar, "A survey on image data augmentation for deep learning," J. Big Data, vol. 6, no. 1, 2019.
- [6] A. Mikolajczyk and M. Grochowski, "Data augmentation for improving deep learning in image classification problem," In 2018 international interdisciplinary PhD workshop (IIPhDW), pp. 117-122. IEEE, 2018.
- [7] S. C. Wong, A. Gatt, V. Stamatescu, and M. D. McDonnell, "Understanding data augmentation for classification: When to warp?," In 2016 international conference on digital image computing: techniques and applications (DICTA), pp. 1-6. IEEE, 2016.
- [8] W. M. Kouw and M. Loog, "An introduction to domain adaptation and transfer learning," arXiv preprint arXiv:1812.11806, 2018.
- [9] S. J. Pan and Q. Yang, "A survey on transfer learning," IEEE Trans. Knowl. Data Eng., vol. 22, no. 10, pp. 1345-1359, 2010.
- [10] M. Hussain, J. J. Bird, and D. R. Faria, "A study on CNN transfer learning for image classification In UK Workshop on computational Intelligence, pp. 191-202. Springer, Cham, 2018.
- [11] M. Loey, G. Manogaran, M. H. N. Taha, and N. E. M. Khalifa, "A hybrid deep transfer learning model with machine learning methods for face mask detection in the era of the COVID-19 pandemic," Measurement (Lond.), vol. 167, no. 108288, p. 108288, 2021.
- [12] P. Nagrath, R. Jain, A. Madan, R. Arora, P. Kataria, and J. Hemanth, "SSDMNV2: A real time DNN-based face mask detection system using single shot multibox detector and MobileNetV2," Sustain. Cities Soc., vol. 66, no. 102692, p. 102692, 2021.
- [13] M. Jiang, F. Xinqi, and Y. Hong, "Retinamask: A face mask detector." arXiv preprint arXiv:2005.03950, 2020.

از طرف دیگر، الگوریتم پیشنهادی در این مقاله معماری‌های مختلف بخش دسته‌بند (شامل تعداد لایه‌های مختلف با تعداد نرون-های متفاوت) را بررسی می‌کند تا بهترین طراحی ممکن را برای هدف موردنظر انجام دهد که با دسته‌بند مقاله مذکور دارای تفاوت‌هایی است. شکل ۸ چند نمونه از خروجی الگوریتم پیشنهادی را برای تصاویر ورودی از هر دسته نشان می‌دهد.

۵- نتیجه‌گیری و کارهای آینده

در این مقاله یک روشی با کمک یادگیری انتقالی و شبکه عصبی کانولوشنال Inception v3، برای دسته‌بندی افراد به سه کلاس ماسک، بدون ماسک و فرم ناصحیح پیشنهاد شده است. شبکه فوق از مجموعه داده MFN و SMFD برای آموزش و ارزیابی استفاده می‌کند. مدل پیشنهادی این قابلیت را دارد که هم بر روی تصویر و هم بر روی ویدئو عمل تشخیص را انجام دهد. برای افزایش دقت روش پیشنهادی، طراحی‌های مختلفی برای بخش دسته‌بند مدل با تعداد لایه‌ها و نرون‌های مختلف بررسی شده است تا حالت بهینه مشخص گردد. در نهایت روش پیشنهادی توانسته در بهترین حالت در مرحله آموزش به دقت 99.47 درصد و در مرحله آزمایش نیز به دقت 99.33 درصد با استفاده از معماری Inception v3 و تکنیک افزایش داده دست یابد. از مواردی که در آینده می‌شود مورد بررسی قرار داد، می‌توان به طراحی سیستم‌هایی اشاره کرد که در جهت هوشمندسازی رعایت پروتکل‌های بهداشتی، تشخیص ماسک صورت و رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی را به صورت هم‌زمان انجام می‌دهند.

مراجع

- [1] A. Cabani, K. Hammoudi, H. Benhabiles, and M. Melkemi, "MaskedFace-Net-A dataset of correctly/incorrectly masked face images in the context of COVID-19." Smart Health, vol.19, 2021.
- [2] S. V. Militante and N. V. Dionisio, "Real-Time Facemask Recognition with Alarm System using Deep Learning,"

- [21] C. Szegedy, W. Liu, Y. Jia, P. Sermanet, S. Reed, D. Anguelov, D. Erhan, V. Vanhoucke, and A. Rabinovich., "Going deeper with convolutions. In Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition", pages 1–9, 2015
- [22] C. Szegedy, V. Vanhoucke, S. Ioffe, J. Shlens and Z. Wojna, "Rethinking the Inception Architecture for Computer Vision," 2016 IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR), pp. 2818-2826, 2016
- [23] K. Weiss, T. M. Khoshgoftaar, and D. Wang, "A survey of transfer learning," J. Big Data, vol. 3, no. 1, 2016.
- [24] Keras Team, "Keras applications," Keras.io. [Online]. Available: <https://keras.io/api/applications/>.
- [25] X. Liu, C. Wang, Y. Hu, Z. Zeng, J. Bai, and G. Liao, "Transfer learning with convolutional neural network for early gastric cancer classification on magnifying narrow-band imaging images," In 2018 25th IEEE International Conference on Image Processing (ICIP), pp. 1388-1392. IEEE, 2018.
- [26] A. Arjmand, S. Meshgini and R. Afrouzian, Breast tumor detection using convolutional neural network in MRI images, Journal of Advances Signal Processing, vol. 3, no. 2, pp. 109-117, 2019
- M. Peyrohoseini nejad, A. Karami, Automatic small defect detection in unmanned aerial vehicle images of power transmission lines using DRSPDL, Journal of Advances Signal Processing, vol. 4, no. 2, pp. 159-170, 2020.
- [14] N. Ud Din, K. Javed, S. Bae, and J. Yi, "A novel GAN-based network for unmasking of masked face," IEEE Access, vol. 8, pp. 44276–44287, 2020.
- [15] F. I. Eyiokur, H. K. Ekenel, and A. Waibel, "Unconstrained face-mask & face-hand datasets: Building a computer vision system to help prevent the transmission of COVID-19," arXiv preprint arXiv:2103.08773, 2021.
- [16] M. S. Ejaz and M. R. Islam, "Masked Face Recognition Using Convolutional Neural Network," 2019 International Conference on Sustainable Technologies for Industry 4.0 (STI), pp. 1-6, 2019
- [17] J. Yosinski, J. Clune, Y. Bengio, and H. Lipson, "How transferable are features in deep neural networks?," Advances in neural information processing systems, vol. 27, 2014.
- [18] D. Vasan, M. Alazab, S. Wassen, H. Naeem, B. Safaei, and Q. Zheng, "IMCFN: Image-based malware classification using fine-tuned convolutional neural network architecture," Comput. netw., vol. 171, no. 107138, p. 107138, 2020.
- [19] "Advice for the public on COVID-19 – World Health Organization," Who.int. [Online]. Available: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>
- [20] P. Viola and M. Jones, "Rapid object detection using a boosted cascade of simple features," Proceedings of the 2001 IEEE Computer Society Conference on Computer Vision and Pattern Recognition. CVPR 2001, pp. 1-1, 2001.

زیر نویس ها

¹ Support Vector Machine

² Hyper Parameter

³ Trade off

⁴ Fully Connected layers

⁵ Validation

⁶ AvgPool

⁷ Flatten

⁸ Dropout

⁹ Softmax layer

¹⁰ epoch

¹¹ Fit

¹² Categorical Cross Entropy

¹³ Data augmentation

¹⁴ overfitting

¹⁵ Rotate

¹⁶ Zoom

¹⁷ Shift

¹⁸ Transfer learning

¹⁹ Freeze

²⁰ Fine-tuning

²¹ Recall

²² Confusion matrix